

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Черевань Анна Володимирівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Банківська система України: проблеми та перспективи розвитку

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки 4 курсу Черевань А. В.

групи ФБСз-71с

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на

відповідне джерело

(підпис)

Черевань А. В.

Керівник к. е. н., доцент

(посада, науковий ступінь)

(підпис)

Пігуль Н. Г.

Суми 2021

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему «БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

студентки Черевань Анни Володимирівни

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. В сучасних умовах українська економіка перш за все потребує ефективно функціонуючої, надійної та розвиненої банківської системи, яка повинна стати основою стійкого економічного розвитку. Саме тому досить важливими є дослідження сучасного стану банківської системи України, проблем у її функціонування та перспектив її розвитку.

Мета випускної роботи – дослідження теоретичних та практичних засад функціонування банківської системи України, проблем та перспектив її розвитку.

Об'єкт дослідження – сукупність економічних відносин, що виникають в результаті організації та функціонування банківської системи України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади функціонування банківської системи України, проблеми та перспективи її розвитку.

Основний результат роботи. Банківська система – один з найважливіших організаційних механізмів фінансової системи країни, що здійснює величезний вплив на функціонування всіх процесів в економіці та розвиток суспільства. Банківська система хоча і є відносно автономним економіко-правовим утворенням, органічно входить до складу фінансово-кредитної системи, взаємодіє з усіма її елементами і виконує власні, властиві тільки їй функції.

В рамках кваліфікаційної роботи було проведено аналіз банківського сектору: кількість банківських установ, динаміку активів, власного капіталу та

зобов'язань банків України, відсоткових ставок за кредитами і депозитами, облікової ставки НБУ, курсу національної валюти, обсягу наданих кредитів та залучених депозитів, обсягу проблемної заборгованості банків. Проведений аналіз дозволив виділити проблеми банківського сектору на сучасному етапі розвитку.

Проведене прогнозування ключових показників розвитку банківського сектору України та аналіз існуючої Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року дозволив виділити стратегічні напрямки розвитку зазначеного сегменту та конкретні завдання, реалізація яких дозволить забезпечити розвиток банківської системи України у найближчі роки.

Ключові слова: банківської системи України, центральний банк, комерційні банки, регулятивний капітал, фінансова стійкість банківської системи.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 46 сторінках, з яких список використаної літератури із 40 найменувань. Робота містить 2 таблиці, 16 рисунків, а також 1 додаток.

Рік захисту роботи – 2021 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (науковий ступінь, учене звання)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
студентки 4курсу групи ФБСЗ-71а

Черевань Анни Володимирівни

1. Тема роботи: Банківська система України: проблеми та перспективи розвитку, затверджена наказом по СумДУ №0165-IV від «08» квітня 2021 року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «07» червня 2021 року.
3. Мета випускної роботи – дослідження теоретичних та практичних засад функціонування банківської системи України, проблем та перспектив її розвитку.
4. Об'єкт дослідження – сукупність економічних відносин, що виникають в результаті організації та функціонування банківської системи України.
5. Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади функціонування банківської системи України, проблеми та перспективи її розвитку.
6. Кваліфікаційна робота виконується за матеріалами нормативно-правових документів та законодавчих актів, зокрема, пов'язаних з функціонуванням банківської системи, наукових публікацій і монографій

вітчизняних і зарубіжних вчених, статистичних та аналітичних документів НБУ.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
1	Теоретичні засади функціонування банківської системи України	до 28.05.2021
2	Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку БСУ	до 01.06.2021

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи бакалавра: розглянути теоретичні засади функціонування банківської системи України, її становлення та економіко-правове регулювання; дослідити сучасний стан банківської системи України, проблеми та перспективи її розвитку.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

9. Дата видачі завдання: «29» вересня 2020 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Пігуль Н. Г.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав _____ Черевань А. В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

Вступ	7
1 Теоретичні засади функціонування банківської системи України	9
1.1 Теоретичні основи організації та функціонування банківської системи	9
1.2 Становлення банківської системи України	15
1.3 Економіко-правове регулювання банківської системи в Україні та закордоном	22
2 Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку банківської системи України	27
2.1 Аналіз сучасного стану банківської системи України	27
2.2 Сучасні проблеми функціонування банківської системи України	35
2.3 Перспективи розвитку банківської системи України	39
Висновки	48
Список використаних джерел	52
Додаток А Принципи формування ефективної структури банківського сектору.....	56

ВСТУП

Банківська система ключовий елемент фінансової інфраструктури кожної держави. Банківська система традиційно виконує наступні завдання: проведення розрахунків між суб'єктами економіки як всередині країни, так і закордоном, а також акумулювання тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних та їх трансформація в інвестиції. Банківська система є однією з основних структур в економіці будь-якої розвиненої держави. Вона покликана задовольнити зростаючі потреби сучасного суспільства в банківських послугах і продуктах.

Для України на перший план висунулися проблеми фінансування структурної перебудови національної економіки, забезпечення її стійкості та глобальної конкурентоспроможності. Як ніколи актуальними є питання ефективності функціонування вітчизняної банківської системи. Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в тому, що від ефективно функціонуючої банківської системи залежить стан всієї грошово-кредитної системи в країні і стабільність економіки країни в цілому.

Вивчення теоретико-методологічних і практичних аспектів функціонування банківської системи України знайшли своє відображення в працях зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як: Внукова Н. М., Вовчак О. Д., Грановська І. В., Д'яконова І. І., Коваленко В. В., Мордань Є. Ю., Римар М. В. та інші.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних та практичних засад функціонування банківської системи України, проблем та перспектив її розвитку.

Для реалізації поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- розглянути теоретичні основи організації та функціонування банківської системи;
- визначити етапи становлення банківської системи України;

- дослідити економіко-правове регулювання банківської системи України;

- здійснити аналіз сучасного стану банківської системи України;

- визначити сучасні проблеми функціонування банківської системи України;

- визначити перспективи розвитку банківської системи України.

Об'єкт дослідження – сукупність економічних відносин, що виникають в результаті організації та функціонування банківської системи України.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні засади функціонування банківської системи України, проблеми та перспективи її розвитку.

У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання, як теоретичне узагальнення, порівняння, систематизація, порівняння, статистичний аналіз та логічне узагальнення, методи графічного зображення даних, економіко-математичне моделювання.

Інформаційною базою є статистична звітність Національного банку України стосовно стану банківського сектору, нормативно-правові документи та законодавчі акти, що регулюють діяльність банківських установ, наукові публікації, монографії вітчизняних і зарубіжних вчених.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1 Теоретичні основи організації та функціонування банківської системи

Створення ефективної національної економіки в Україні вимагає формування раціонально організованої банківської системи, яка повинна ґрунтуватися на сучасних теоретичних і методологічних принципах ринкової економіки. Особливо актуальним є вивчення закономірностей розвитку банківського сектору і його структури.

На фінансовому ринку банки грають роль посередників та організаторів валютних відносин. Розвинений і надійний банківський сектор є необхідною умовою розвитку національної економіки, особливо для бізнесу і державного бюджету, і відіграє важливу роль в стабілізації економіки. Організація і функціонування банківського сектору в сучасних умовах має якісно новий характер взаємодії компонентів, що стимулює всебічний аналіз і розкриття суті банківського сектору і особливостей його структури в Україні.

Сталий розвиток банківського сектору в економіці відіграє визначальну роль у її відтворювальній структурі, оскільки банківська діяльність забезпечує рух і перерозподіл грошових і капітальних ресурсів в країні. У той же час, аналіз фінансових потоків як банківської системи в цілому, так і окремих банків є важливим компонентом при побудові відповідної системи фінансової безпеки для кожної бізнес-одиниці, що працює в ринковій економіці [20].

З нашої точки зору, економіка – це єдина економічна система, а банківський сектор є підсистемою економіки. Як і будь-яка система, банківський сектор складається з елементів, які тісно пов'язані і взаємодіють один з одним. У той же час банківська система залежить від функцій, умов роботи, принципів і причин утворення цих елементів. Тому в подальшому

аналізі терміни «банківський сектор» і «банківська система» будуть трактуватися як синоніми.

На думку І. І. Д'яконової, діяльність банківської системи як підсистеми національної економіки підпорядкована економічній політиці держави і покликана стимулювати оптимальні темпи економічного розвитку, даючи економіці країни специфічний товар – гроші [12].

Банківський сектор – це сукупність банків, які діють в рамках державного законодавства і в процесі взаємодії між собою та зовнішнім банківським середовищем (зовнішня взаємодія), а також окремими банками як елементами цілісної системи (внутрішня взаємодія) створюють економічну структуру на декількох рівнях.

Порівнюючи банківську систему з іншими, В. В. Коваленко, О. Г. Коренева, О. В. Крухмаль та К. Ф. Черкашина, виділяють загальні риси всіх систем і тим самим підтверджують її системний характер, а також чисто специфічні риси, що підкреслюють специфіку банку (рис. 1.1) [17].

Рисунок 1.1 – Риси банківської системи

Динамічність системи відбивається в тому, що банківська система постійно розвивається і адаптується до змін економічної ситуації в країні, тобто йде безперервний процес поліпшення (нові банківські продукти та послуги, зростання числа банків, поліпшення управління банком). Характеристика «динамічність банківської системи» підтримується таким принципом формування банківського сектору, як «саморозвиток», виділеним в роботі О. Реверчук [31], що підтверджує важливість банківської справи та можливість її розвитку відповідно до потреб країни.

У своїй науковій роботі І. І. Д'яконова, вказуючи на проблеми банківської системи, вважає, що її «закритість» виражається в секретності певних видів інформації від громадськості, що визначається терміном «банківська таємниця».

Таке розуміння розкриває цю особливість більш детально, оскільки автор дає зрозуміти, що тільки деяка інформація є «закритою». На наш погляд, банківська система не є закритою в повному розумінні слова, тому що вона знаходиться в постійній взаємодії із зовнішнім середовищем, відбувається постійний обмін інформацією, крім того, що є «секретним». Банківська система має можливість отримувати та транслювати загальнодоступну інформацію і в той же час забезпечувати зберігання і нерозголошення приватної інформації завдяки «закритості» системі. Виходячи з цього, ми можемо розглядати банківську систему як «частково закриту».

Характерною рисою банківської системи як саморегулюючої, на думку І. І. Д'яконової [12], є її здатність самостійно налагоджувати і підтримувати надійне функціонування без зовнішнього втручання і реагувати на зовнішні чинники, що порушують її діяльність.

Саморегулювання засноване на зворотному зв'язку з іншими системами, особливо економічними. Виходячи з авторської інтерпретації цієї функції, можна стверджувати, що банківська система гнучко реагує на зміни економічних і політичних ринкових умов. Тобто, коли країна нестабільна, економіка знаходиться в кризі, політика банку спрямована на захист його

діяльності за рахунок адаптації до умов, що існують в країні, а періоди стабільного розвитку банки активізують свою діяльність.

На наш погляд, виділені авторами особливості відображають сутність банківської системи, але до загальних характеристик слід додати непередбачуваність банківської системи. Дана риса включає зміни процентних ставок і цін на банківські продукти і послуги, динаміку обмінного курсу і т. д. На такі зміни впливають багато зовнішні і внутрішні чинники, які можуть порушити цілісність банківської системи.

Основними цілями банківської системи є:

1. Забезпечення громадського нагляду і регулювання банківської діяльності з метою узгодження інтересів окремих банків з інтересами громадськості.

2. Забезпечення стабільності і надійності окремих банків і банківської системи в цілому для стабілізації грошей та обслуговування економіки безперебійно.

Банківська система повинна виконувати ряд функцій: трансформаційну, емісійну та стабілізаційну (рисунок 1.2).

Рисунок 1.2 – Функції банківської системи

Функція трансформації пов'язана із роботою банків, як посередників на фінансовому ринку. Мобілізуючи вільні кошти одних учасників ринку і передаючи їх іншим різними способами, банки мають можливість змінювати

(трансформувати): терміни надходження грошового капіталу, його розмір, фінансові ризики.

Емісійна функція полягає в тому, що банківська система швидко змінює кількість грошей в обігу, збільшуючи або зменшуючи в залежності від змін попиту на гроші. Іншими словами, банківська система контролює грошову масу. Це суттєва особливість банківської системи, у її реалізації задіяні центральний банк та комерційні банки.

Функція забезпечення стійкості банків і фінансових ринків (стабілізаційна) пов'язана із надзвичайно високими ризиками для банківського сектора. Стабілізаційна функція банківської системи є ефективним механізмом прийняття ринкових законів і нормативних актів, що регулюють діяльність усіх її учасників, а також державного контролю і нагляду за дотриманням норм існуючого законодавства.

Умови для правильного функціонування банківської системи наступні:

1) В країні є достатня кількість діючих банків і кредитних організацій. Систему слід розглядати як таку, що постійно розвивається і змінюється кількісно і якісно.

2) В системі немає зайвих елементів. Банківська установа, яка не розпочала банківську діяльність своєчасно, не має належним чином оформленої ліцензії на здійснення банківських операцій або не була створена відповідно до чинного законодавства не може працювати на ринку.

3) Наявність центрального банку, який діє як головний координатор кредитних організацій і ефективно управляє грошово-кредитними і фінансовими процесами в економіці.

4) Поряд з центральним банком існує безліч банків, що охоплюють всі сфери національної економіки і зовнішньої торгівлі. Ці банки пропонують широкий спектр банківських та фінансових послуг юридичним і фізичним особам.

5) Діяльність банків і кредитних організацій сприяє не лише формуванню капіталу, накопиченню і розподілу коштів компаній і організацій, а й активно впливає на усі сфери економіки.

На основі аналізу наукових праць (таблиця А.1 у Додатку А) було встановлено, що існує багато принципів, яких слід дотримуватися, щоб сформувати ефективну структуру банківського сектору. Провідні дослідники у галузі банківського регулювання визначають справедливість, актуальність, послідовність, довіру, стійкість тощо як основні принципи, на яких повинна базуватися банківська система.

Недотримання принципів, наведених у таблиці А.1, призведе до певних дисбалансів у розвитку як банківської системи, так і економіки в цілому, що в кінцевому підсумку призведе до фінансової нестабільності. Багато дослідників функціонально порівнюють банківську систему із системою кровообігу людини і вважають, що економіка не може функціонувати без розвиненої банківської системи.

Сучасна українська банківська система – це дворівнева структура управління фінансовими ресурсами. Після банківських реформ 1987-1991 рр., прийняттям Закону України «Про банки і банківську діяльність» було закладено основи класичної дворівневої банківської системи. Банківська система України включає (рис. 1.3):

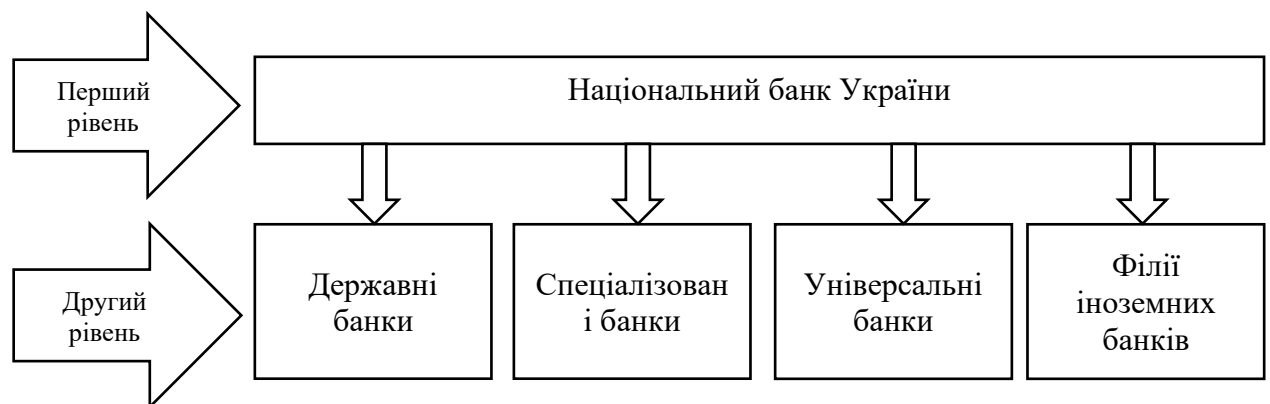

Рисунок 1.3 – Структура банківської системи України

– вищий рівень – Національний банк України, головний банк країни, відповідальний за управління всією грошовою системою. Основними клієнтами є інші банківські та державні установи.

– нижчий рівень – всі види банківських установ, серед клієнтів – підприємства, організації та приватні особи.

Таким чином, банківська система України базується на двохрівневих відносинах між банками: вертикальному та горизонтальному. По вертикалі – це субординація між НБУ, як органу управління всією банківською системою, та іншими банками. По горизонталі – це рівноправне партнерство та конкурентні відносини між банками другого рівня.

Банки другого рівня є одним із компонентів банківської системи, вагомими учасниками фінансових ринків і важливим компонентом відтворювальної структури економіки.

Ефективне функціонування економіки країни неможливе без ефективної банківської системи, яка гарантує, що фінансові ринки правильно функціонують, активно заробляють і впливають на всі економічні та соціальні процеси, що відбуваються в країні. Об'єднавши функції фінансових посередників, інвестиційних інститутів і інститутів збору інформації, банки стали рушійною силою економічного розвитку і забезпечили реалізацію необхідних економічних зв'язків. Банки самостійно визначають системи, які організовують їх операційну діяльність, незалежно від їх структури, масштабу і типу банківського бізнесу, кількості співробітників, розвитку інформаційних технологій тощо.

1.2 Становлення банківської системи України

В сучасних умовах макроекономічного розвитку України важливим завданням є стабілізація її банківської системи. Для розуміння процесів, які

відбуваються в банківському секторі нашої країни необхідним є дослідження особливостей її формування. Становлення національної банківської системи відбувалося під впливом таких негативних чинників як гіперінфляція, спад виробництва, складності процесів приватизації, відсутність належного законодавства. Аналіз становлення банківського сектора в кризових умовах є вкрай актуальним на сучасному етапі його розвитку.

Особливості еволюції банківської системи України (далі БСУ), а також періодизація її розвитку були об'єктами досліджень багатьох економістів. Серед них слід виділити наукові публікації А. Аборчі [2], О. Вовчак [5], І. Грановської [7], І. Дьяконової [12], В. Коваленко [17], А. Кузнецової [19], П. Матвієнко [22], М. Римар і А. Тушницька [32], П. Сохань [34]. У роботах вчених значна увага приділяється різним аспектам процесу формування національного банківського сектора.

Становлення та розвиток банківської системи України розпочався ще у дорадянські часи, продовжилося у часи СРСР, а потім у незалежній Україні. Розглянемо етапи становлення та розвитку БСУ. Виділяють наступні етапи:

Перший етап (1987-1988 рр.) – реформування радянської кредитної системи. Перший етап включав побудову дворівневої банківської системи, що складається з центрального банку і п'яти спеціалізованих державних банків. Передбачався перехід банків на самофінансування, вдосконалення форм і методів кредитування [12]. Ухвалення Закону Радянського Союзу (1988 р) «Про кооперацію в СРСР» сприяло заснуванню перших комерційних банків і страхових компаній.

Другий етап (1991-1993 рр.) – виникнення української банківської системи пов'язане зі створенням Національного банку України, основу якого становить Український республіканський банк Держбанк СРСР. Це було зроблено відповідно до Указу ВРУ Про порядок введення в дію Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 20 березня 1991 року. Законом передбачається незалежний статус Національного банку України (НБУ) і його підпорядкованість ВРУ, право керувати банками другого рівня, здійснювати

нагляд за ними від імені держави і звільнення держави від відповідальності за зобов'язаннями банків [12].

Основним негативним фактором розвитку банківського сектора стала стрімка інфляція, яка в 1993 році склала понад 10 000% [22]. З 1991 по 1993 рік 80% банківського бізнесу припадало на декілька банків: банк «Україна», «Ощадбанк», «Промінвестбанк», «Укрсоцбанк» [34].

Третій етап (1994-1996) – була введена антиінфляційна програма для подолання високих темпів інфляції з жовтня 1994 року. Програма боротьби з інфляцією значно посилила процес стабілізації економіки і фінансування України. З 1994 по 1995 рік НБУ встановив і ввів в дію правила роботи українських банків. Зокрема, Законом України № 4033-12 від 25 лютого 1994 р. встановлений порядок створення статутного фонду для банків. Законом визначалася можливість формування статутного капіталу банку лише за рахунок власних коштів вкладників у грошовій формі у сумі, що є не меншою мінімального розміру статутного фонду, встановленої НБУ. Ефективні заходи НБУ допомогли уряду зупинити інфляцію і скорочення виробництва в цей період.

Четвертий етап (1996-2000 рр.) – цей етап починається з прийняття 1 лютого 1996 року «Про внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність». Закон дозволяє реєстрацію іноземних банків і банків з іноземним капіталом, визначає мінімальний розмір статутного капіталу банків і встановлює перші економічні нормативи. Мінімальний розмір статутного капіталу було встановлено в розмірі 1 млн. ЕКЮ за офіційним курсом гривні, встановленим НБУ.

НБУ встановив наступні економічні нормативи для комерційних банків: граничне співвідношення між розміром власних коштів банку і сумою його активів, показники ліквідності балансу, розмір обов'язкових резервів, які розміщені в НБУ, а також максимальний розмір ризику на одного позичальника [24].

Поліпшення економічних процесів на мікро- і макрорівні, а також макроекономічна ситуація в Україні в цілому створили необхідні умови для грошової реформи і введення національної валюти - гривні у вересні 1996 року. Завданнями грошової реформи були визначені наступні: зміна тимчасової валюти – українського карбованця на повноцінну національну валюту; зміна масштабу цін; подолання соціально-економічних наслідків зростання цін.

Заміна грошової одиниці стала потужним імпульсом для економічного і соціального розвитку за рахунок створення стабільної грошової системи і, серед іншого, зростання заощаджень і виробництва, структурних змін в економіці і розширення зовнішньоторговельних відносин. За підсумками 1997 року ВВП України зменшився в порівнянні з 1990 р на 58,4%, також 50% економіки знаходилося «в тіні», розрахунки в країні в основному проводилися в бартерній формі або із залученням векселів.

Криза 1998 року, пов'язана з азіатською фінансовою кризою і неплатоспроможністю Росії, стала великим потрясінням для БСУ. Криза призвела до падіння курсу гривні на 38% [11].

У цей період (1997-1998 рр.) також були створені системно важливі банки з активами понад 1 млрд. грн. (Промінвестбанк України, Укрсоцбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Аваль, Приватбанк та ПУМБ), а їх кредитний портфель склав 45% від суми активів. На частку проблемних кредитів всіх банків припадало 20-23% кредитного портфелю. Також в кінці 1999 р. позики в іноземній валюті склали 51,5%, а довгострокові позики – 22,4% [17].

20 травня 1999 року був прийнятий Закон України «Про Національний банк України», в якому чітко прописано, що Національний банк є центральним банком України, особливим органом центрального уряду, також було визначено його правовий статус, обов'язки, функції, повноваження та принципи діяльності.

П'ятий етап (2000-2004 рр.) - етап починається з прийняття Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. 14 вересня 2001 була затверджена Постанова № 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України», що визначила класифікацію банківських установ за рівнем їх капіталізації. Також був прийнятий закон «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг». Також необхідно пам'ятати, що з 2000 року по всьому світу поширилися процеси глобалізації, що також відбилося на банківському секторі України. Результатом зазначених процесів в Україні було збільшення кількості банків з іноземним капіталом. Таким чином, цей етап можна охарактеризувати як етап реорганізації банків, посилення контролю над їх діяльністю, поліпшення управління, технічних і кадрових удосконалень, а також підвищення стабільності і конкурентоспроможності банківської системи [1].

Шостий етап (2005-2007 рр.) – значне розширення пропозиції банківських послуг, активне зростання споживчого кредитування і поширення пластикових карт. Нові технології використовувалися для просування послуг, зокрема, через Інтернет. У комерційних банків відбувається поліпшення стратегії їх розвитку, а також значний розвиток їх філіальної мережі. НБУ вдосконалює свою регуляторну політику і впроваджує ринкові механізми впливу на діяльність комерційних банків.

Сьомий етап (2008-2013 рр.) - в кінці 2008 р банківська система України була схильна до впливу світової фінансової кризи. Розгортання кризи в Україні в 2008-2009 рр. мало, на думку експертів, більш глибокі наслідки, ніж для більшості стан світу. В результаті кризи відбулося падіння ВВП України на 15%, скорочення обсягу промислового виробництва - на 21,9%, а девальвація гривні склала 83% [8].

Основними формами прояву банківської кризи в країні стали масовий відтік депозитів населення, криза ліквідності деяких банків, значне зростання

проблемної заборгованості і збиткові результати діяльності більшості українських банків, в тому числі і системних.

Після кризи 2010-2013 рр. банківська діяльність в Україні поступово поновлювалася. Однак розвиток БСУ сповільнилося: середньорічні темпи зростання кредитів в період 2010-2013 рр. склали 6%, а депозитів – 19%, що знизило співвідношення кредитів до депозитів до 136%.

Восьмий етап (2014-2017 рр.) – з 2014 року в розвитку БСУ настане новий кризовий період. Різка девальвація гривні (майже вдвічі) і економічний спад (падіння ВВП в 2014 році склало 5,3%) негативно позначилися на якості кредитного портфеля. Зростання проблемних кредитів призвело до необхідності створення значних резервів. З 2013 по 2014 рік обсяг банківських резервів збільшився з 131 млрд грн. до 235 млрд грн. За підсумками 2014 року БСУ понесла рекордний збиток в 53 мільярди грн., рентабельність капіталу склала – 30,46%.

Проблеми, що виникли в період з 2014 по 2016 рік, викликали системну банківську кризу під впливом макроекономічних і політичних чинників, пов'язаних з військовими конфліктами на сході. Збиток української економіки від кризи банківської системи 2014-2016 років оцінюється Радою НБУ у 38% ВВП.

Зміни в діловому середовищі в міру того, як банкіри коректують свої портфелі активів і пасивів з урахуванням значних ризиків, пов'язаних з політичною, макроекономічною, соціальною нестабільністю і неадекватними фінансовими умовами клієнтів і торгових партнерів, привели до серйозних змін у фінансовій політиці банків і стратегіях фінансового управління.

Яскравою особливістю кризи 2014-2015 років стало швидке зростання проблемних кредитів. За даними НБУ, частка проблемних активів в банківській системі виросла з 7,7% на початку 2014 року до 20,4% в кінці 2015 роки (не врахована сума проблемних активів по неплатоспроможним банкам). НБУ почав використовувати методологію МВФ з 2017 року для надання інформації про обсяги проблемних активів в банківській системі, при цьому

частка проблемних активів в банківському секторі на кінець 2017 року становила 54,5% [36].

Дев'ятий етап (2017 даний час) – включає поступове відновлення діяльності в усіх сегментах фінансових ринків, відновлення прибутковості банківського сектора, лібералізацію національних валютних відносин і введення законодавчих актів, які сприяють захисту прав інвесторів.

У 2018 році було прийнято Закон України «Про валюту і валютні операції». Закон набрав чинність 7 лютого 2019 року, що прискорило процес інвестування в іноземну валюту. Закон замінив ряд різних нормативно-правових актів і значно лібералізував український валютний ринок.

Крім того, був запроваджений закон, який запровадив процедури примусового збору та продажу часток міноритарних акціонерів (sell-out і squeeze-out), який був також спрямований на сприяння відновленню фондового ринку. 23 березня 2017 р ВРУ прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах».

19 жовтня 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг». Прийнятий закон передбачає так званій «split» – ліквідацію Нацкомфінпослуг та розподіл її повноважень між НКФПФР та НБУ. Зокрема, в липні 2020 року НБУ став регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, іпотечних кредиторів і кредитних бюро, а НКФПФР регулює фонди фінансування будівництва та недержавні пенсійні фонди.

Таким чином, становлення і формування банківської системи України відбувалося під впливом історичних, політичних і економічних змін в країні. З самого початку свого розвитку національний банківський сектор був підданий неодноразового впливу фінансових криз, які були результатом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Для нейтралізації їх наслідків важливе значення мали не тільки дії НБУ, а й політика уряду країни в цілому.

1.3 Економіко-правове регулювання банківської системи в Україні та закордоном

Набуття Україною незалежності було початковим кроком до еволюції нашої держави, а також призвело до її приєднання до світового співтовариства. Країна отримала можливість розвиватися як соціальна, демократична держава, де забезпечення прав і свобод громадян є однією з головних прерогатив. Водночас склалася ситуація, коли регулювання в окремих сферах життєдіяльності суспільства було значно ускладнене внаслідок швидкої зміни вектору функціонування державного апарату, правової системи тощо. Переорієнтація економіки країни з планової на ринкову форму зумовила розробку принципово нової моделі правового регулювання та практичної координації всього масиву банківських установ. У зв'язку з цим питання економіко-правового регулювання банківської системи набуло високого рівня актуальності. Водночас не слід забувати, що в останні роки розвиток нашої держави цілком спрямований на приєднання до європейського середовища, яке вимагає великої кількості реформ у різних сферах функціонування України, зокрема, банківській системі. У цьому контексті науковий аналіз зарубіжного досвіду у галузі державно-правової координації цієї категорії є доцільним з метою його подальшої реалізації в рамках національної правової системи.

На території нашої країни Національний банк України відіграє ключову роль у сфері державного впливу та координації банківської системи. Зазначений орган є центральним банком держави, спеціальним центральним органом державного управління, правовий статус, завдання, функції, повноваження та принципи організації якого визначаються Конституцією та іншими законодавчими актами [28]. Поряд із формами адміністративно-правового регулювання банківської системи, що встановлені Законом України «Про банки та банківську діяльність» та Законом України «Про Національний

банк України», певні повноваження у реалізації функцій регулювання та нагляду за банківською системою має Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Цей нормативно-правовий акт чітко встановлює та розмежовує повноваження Фонду та Національного банку України щодо процедури виведення банків з ринку та ліквідації неплатоспроможних комерційних банків [14].

Світовий досвід економіко-правового регулювання банківської системи суттєво відрізняється від національного. Це, перш за все, пов'язано з тим, що велика кількість зарубіжних країн протягом віків будувала свої банківські системи та механізми впливу на них з точки зору ринкової економіки. Наприклад, Великобританію по праву можна вважати першоджерелом традицій у галузі економіко-правового регулювання банківської системи, оскільки саме в цій країні в 1694 р. був створений перший у світі центральний банк [26].

На сьогоднішній день банківська система Великобританії має добре розвинену інфраструктуру, базується на потужному грошовому ринку, тісно пов'язаному з основними фінансовими центрами світу, в основному орієнтованим на обслуговування міжнародних економічних відносин. Банк Англії – фінансова установа, незалежна від уряду. Однак формально вона все ще перебуває у підпорядкуванні Міністерства фінансів [27].

Банківська система Японії складається з Центрального банку, державних та приватних фінансових установ. До групи державних та приватних фінансових установ входять міські банки, цільові банки, великі регіональні банки, середні та малі регіональні банки. Центральний банк управляє всіма банками країни. Разом з Міністерством фінансів та Федерацією економічних організацій він здійснює грошово-кредитне регулювання в країні. Крім того, Банк Японії вирішує три основні завдання. По-перше, формує курс національної валюти, регулюючи обсяг грошей в обігу, підтримуючи стабільну вартість ієни всередині країни та за її межами. По-друге, він регулює грошовий обіг, встановлюючи процентні ставки. По-третє,

це банк, який вирішує проблему підтримки стабільності фінансової системи країни та її стійкого економічного розвитку [37].

Однією з найдосконаліших у світі є німецька модель економіко-правового регулювання банківської системи. Німецька банківська система загалом складається з Федерального банку (Bundesbank), універсальних банків, до яких належать приватні, кооперативні та публічно-правові банки та спеціалізовані банки, які є приватними та публічними банками. Центральне місце в цій системі займає Бундесбанк. Йому доручається здійснення регулювання грошового обігу та кредитного забезпечення економіки з метою підтримання валютної стабільності. Крім того, Бундесбанк «дбає» про банківські показники розрахункової системи в країні та за кордоном [13].

Важливу роль у механізмі економіко-правового регулювання в банківській системі грають центральні земельні банки (державні банки). Завдання цих установ – здійснювати операції та адміністративне управління у своєму регіоні. До їх компетенції також входить право укладати під свою відповідальність операції з земельними адміністраціями та кредитними установами у своєму регіоні.

Механізм економіко-правового регулювання банківської системи у Франції характеризується високим рівнем ефективності. Головною особливістю банківської системи зазначеної країни є те, що вона повністю перебуває під контролем держави. Ключовим органом регулювання банківської системи є Банк Франції. Останній має право приймати нормативні акти та розробляти правила професійної діяльності. Характерним є централізація всієї адміністративної влади в руках керівника, призначеного указом. Центральний банк традиційно є хранителем золотовалютних резервів. Поряд із Банком Франції Комітет з питань банківського регулювання та Банківська комісія відповідають за адміністративно-правове регулювання банківської системи в межах своїх повноважень. Перший орган бере участь у розробці та прийнятті правових актів щодо координації діяльності банків та кредитних установ. По суті, Комітет приймає обов'язкові економічні

стандарти. У свою чергу, Банківська комісія забезпечує безпеку французької банківської системи.

Не менш цікавим є механізм економіко-правового регулювання банківської системи Сполучених Штатів Америки. Тривалий час вплив держави на банківську систему США був поверхневим і був спрямований виключно на забезпечення депозитів та підтримку банківських установ з метою запобігання банкрутству останніх. Це було пов'язано з тим, що в Сполучених Штатах до ХХ століття центрального емісійного банку фактично не було.

На сьогодні економіко-правове регулювання банківської системи здійснюється на двох рівнях: національному та державному. Центральним органом управління в цьому механізмі є Федеральна резервна система (далі – ФРС). До її складу входять федеральні резервні банки, а також Рада керуючих, яка виступає ключовим наглядовим та регулюючим органом у ФРС. Останній у своїй діяльності реалізує чотири основні функції, а саме:

- 1) вплив на пропозицію грошей та кредиту;
- 2) регулювання діяльності та нагляд за фінансовими установами;
- 3) роль банку та фінансового представника держави;
- 4) пропозиція платіжних послуг громадянам через депозитні установи.

На відміну від багатьох європейських країн, банківська система США регулюється Федеральною резервною системою – сукупністю взаємопов'язаних установ, але не єдиним державним органом в особі центрального банку. Комерційні банки в США регулюються законодавством штату. Крім того, кожен комерційний банк є суб'єктом федерального регулювання та нагляду, а також має право приєднатися до Федеральної резервної системи, якщо він відповідає певним вимогам. Слід також зазначити, що контроль за банками та їх діяльністю на державному рівні також покладається на державні департаменти. Водночас, крім спеціальних місцевих органів влади, адміністративно-правовий вплив здійснюється рішеннями інших федеральних органів, а саме: Міністерства юстиції США (злиття),

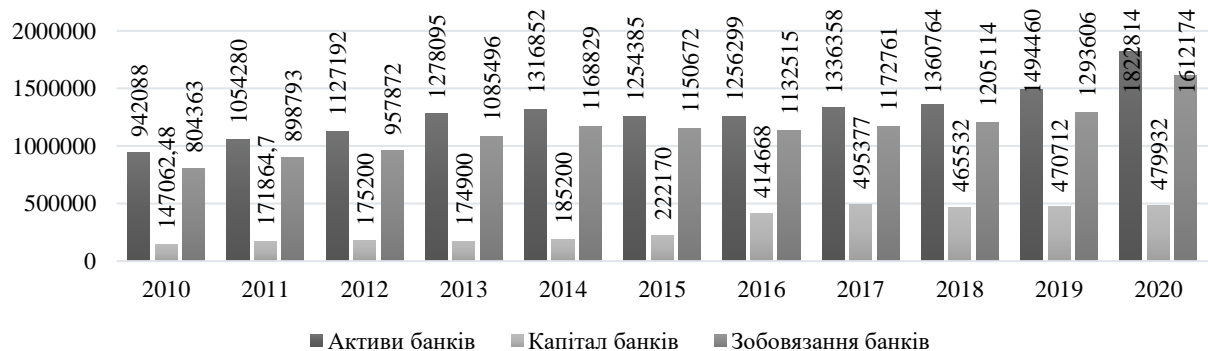
Комісії з цінних паперів та бірж США (допуск до фондової біржі акцій), Торгова палата США (обслуговування споживачів) та ін. Також існують недержавні органи, що контролюють роботу окремих груп кредитних установ. Наприклад, до таких органів належать Американська асоціація банкірів, Незалежні банкіри Америки та інші.

Отже, проведений аналіз зарубіжного досвіду економіко-правового регулювання банківської системи показав, що в більшості країн цей механізм орієнтований на розподіл повноважень між різними органами державної влади. Іншими словами, регулювання банківської системи здійснюється кількома установами, що належать до їх повноважень. Метою цього підходу є забезпечення безпеки банківської системи проти тиску центрального банку країни. У той же час надмірне розподілення повноважень між багатьма органами державної влади може суттєво перешкодити адміністративно-правовому регулюванню банківської системи. Як результат, слід зазначити, що механізм адміністративно-правового регулювання на території нашої держави повинен бути змінений. У цьому контексті досвід Німеччини та Франції, де регуляторні та контрольні повноваження розподіляються між центральним банком та іншими урядовими відомствами, що, в свою чергу, зменшує ризик адміністративного тиску на окремі банківські установи та банківську систему в цілому, є найбільш підходящим для реалізації. Крім того, побудова дієвого механізму адміністративно-правового регулювання банківської системи вимагає систематизації чинного законодавства у цій галузі з метою усунення суперечностей та прогалин.

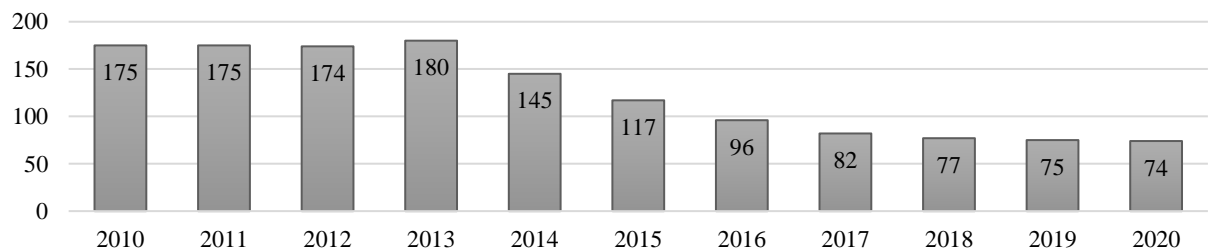
2 СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз сучасного стану банківської системи України

Банківська система в Україні забезпечує перерозподіл тимчасово вільних грошових ресурсів між суб'єктами економіки, тим самим, здійснюючи суттєвий вплив на економіку країни. Фінансова система в Україні є банкоцентричною, оскільки саме банки здійснюють акумуляцію більшої частини заощаджень фізичних та юридичних осіб. Крім того, здійснюють кредитування економіки через надання кредитів підприємствам. Розглянемо ключові показники діяльності банків за останні одинадцять років (рис. 2.1).

а) динаміка обсягу активів, капіталу та зобов'язань банків за 2010-2020 рр. млн грн

б) динаміка кількості банків України, шт.

Рисунок 2.1 – Динаміка ключових показників розвитку банківського сектору України за 2010-2020 рр.

На рисунку 2.1 представлені дані щодо ключових показників банківського ринку України за 2010-2020 рр. На кінець 2020 року кількість банків становила 74 банки, що майже у два рази менше ніж у 2010 році. Зменшення банків відбулося на 57,71 % (на 101 банк). Скорочення банків було зумовлено кризою 2014-2015 рр. та призвело до очищення банківського сектору від фінансово непрозорих та нестійких установ.

Активи банків за 2010-2020 рр. зросли на 797638 млн грн. або на 84,67 %, не дивлячись на суттєве зменшення кількості банків в цей період. Така ситуація свідчить про те, що банки, які «вижили» змогли розширити власну діяльність за рахунок частки банків, які були виведені з ринку. Тобто скорочення кількості банківських установ не вплинуло на ступінь забезпечення фізичних та юридичних осіб банківськими послугами та немало суттєвого негативного впливу на ринок та економіку в цілому.

Капітал банків за період характеризувався зростанням, а саме за 2010-2020 рр. він збільшився на 333398 млн грн, або на 226,7 %. Зростання капіталу пов'язано в першу чергу із зміною вимог Національного банку до достатності капіталу банків. Зобов'язання банків також зросли, але меншими темпами – на 724912 млн грн, або на 90,12 %.

Розглянемо тенденції банківського кредитування та депозитної діяльності банків, що здебільшого пов'язані із обліковою ставкою НБУ та офіційний обмінним курсом гривні (рис. 2.2).

Дані рисунку 2.2 свідчать, що кредитні відсоткові ставки в національній валюті за весь досліджуваний період є вищими за ставки в іноземній валюті. Максимальні кредитні ставки в національній валюті спостерігалися у 2015 році (21,8 %) та у 2019 (19,8 %). Зміна відсоткових ставок напрямку пов'язана із зміною облікової ставки НБУ. Кредитні ставки в іноземній валюті мають тенденцію до зниження – за досліджуваний період ставка скоротилася на 5,3 % до 5,2 % у 2020 році. Суттєве зменшення валютних кредитних ставок пов'язано із скороченням попиту на валютні кредити юридичними особами.

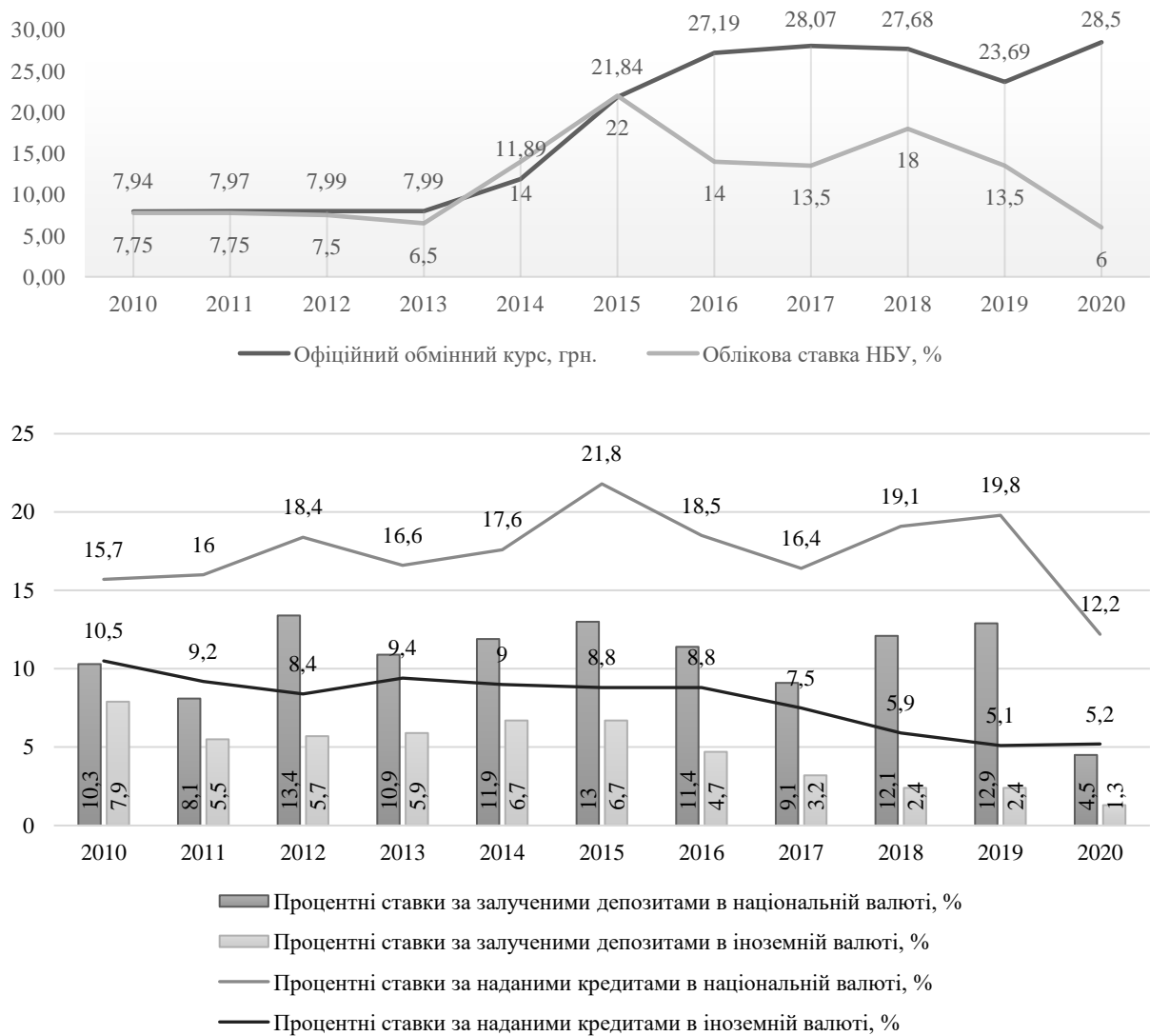

Рисунок 2.2 – Динаміка офіційного курсу гривні, облікової ставки НБУ та процентних ставок банків за кредитами та депозитами (в національній та іноземній валюті) за 2010-2020 рр.

Цікавим є взаємозв'язок між офіційним обмінним курсом гривні та обліковою ставкою НБУ: у 2010-2015 роках спостерігався прямий тісний зв'язок між цими двома показниками, починаючи з 2015 року ми бачимо, що облікова ставка та обмінний курс гривні змінювалися у різних напрямках. Така зміна зв'язку між показниками була зумовлена зміною ключового таргету політики Національного банку України: якщо раніше НБУ свої зусилля спрямовував саме на утримання курсу гривні у визначених межах, то з 2015 року таргетом став показник інфляції (індекс споживчих цін). Саме тому з 2015

року обмінний курс гривні на пряму не впливає на зміну кредитних та депозитних ставок на банківському ринку.

Депозитні відсоткові ставки в національній валюті також переважають ставки в іноземній валюті. Максимальний розмір депозитних ставок в національній валюті спостерігався у 2012 році (13,4 %), 2015 році (13 %) та 2019 році (12,9 %). У 2020 році ставка склала лише 4,5 %, що обумовлено відповідним зменшенням облікової ставки НБУ. Депозитні ставки в іноземній валюті протягом всього періоду мали тенденцію до зниження. Скорочення відбулося в середньому на 6,6 % за 2010-2020 рр., що корелює зі зміною кредитних ставок в іноземній валюті.

Розглянемо обсяги банківського кредитування за 2010-2020 рр. в цілому та обсяги кредитування по суб'єктам господарювання (рис. 2.3).

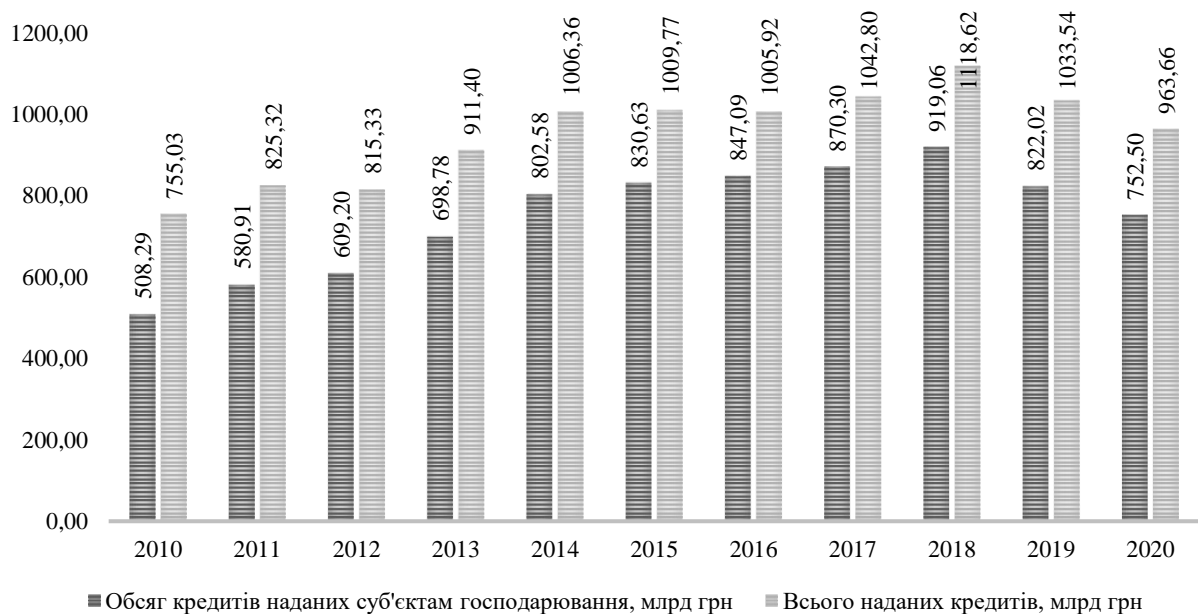

Рисунок 2.3 – Динаміка обсягу кредитування банками України за 2010-2020 рр.

Дані рисунку 2.3 свідчать про наявність тенденції за 2010-2018 рр. до зростання як обсягу кредитів в цілому, так і кредитів, що отримали від банків суб'єкти господарювання. Після 2018 року спостерігається зменшення обсягів наданих кредитів, що є наслідком скороченням попиту на кредити. Навіть

зниження облікової ставки не змогло збільшити попит фізичних та юридичних осіб на кредити. В цілому за досліджуваний період обсяг кредитів, наданих банками, збільшився на 278,39 млрд грн (54,77 %). Обсяг кредитів суб'єктам господарювання збільшився на 241,21 млрд грн (31,95 %). Така ситуація є свідченням того, що збільшення обсягу кредитування пов'язано із зростанням попиту на кредити з боку підприємств.

Далі розглянемо процентні ставки по кредитам за секторами економіки (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Динаміка відсоткових ставок по кредитах за секторами економіки, 2010-2020 рр.

Відповідно до даних рисунку 2.4, можна зробити висновки, що найбільш дешевші кредити отримує сектор нефінансових корпорацій, тобто підприємства. Розглянемо середню ставку за кожним сектором економіки за досліджуваний період: найменша ставка характерна для нефінансових корпорацій (14,1 %), трохи вища для фінансових корпорацій (16,53 %), далі для сектору загального державного управління (16,94 %) і найбільша ставка характерна для фізичних осіб (28,45 %). За останні два роки спостерігається тенденція зменшення кредитних ставок для усіх секторів економіки, але

найбільше скорочення спостерігається для сектору нефінансових корпорацій, оскільки саме він є найпріоритетнішим для економіки.

Аналіз показників кредитної діяльності банків буде неповним без розгляду обсягу існуючої проблемної заборгованості. Динаміка обсягу проблемної заборгованості наведена на рисунку 2.5.

Рисунок 2.5 – Динаміка обсягу проблемної заборгованості банків та співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів за 2010-2020 рр.

Дані рисунку 2.5 свідчать про значний обсяг проблемної заборгованості в банківському секторі України. Суттєвий ріст проблемної заборгованості відбувся у 2015 році і тривав до 2018 року. Причинами катастрофічного росту проблемної заборгованості були: політична криза 2013-2014 років, економічна криза 2014-2016 років, війсьний конфлікт на Сході України, анексія АРК Крим.

Наступним етапом є аналіз обсягів депозитної діяльності банків України (рис. 2.6).

Дані рисунку 2.6 свідчать про наявність зростаючої тенденції щодо обсягу залучених депозитів банками України. За 2010-2020 рр. обсяг залучених банками депозитів збільшився на 913749 млн грн. (на 220,30 %). Цікавим є той факт, що навіть у 2014-2016 рр., в роки політичної та

економічної кризи для України, спостерігалось зростання обсягу залучених депозитів. Хоча обсяг наданих кредитів в той період залишався на одному й тому ж рівні. В структурі залучених депозитів банками переважають кошти фізичних осіб (від 65,27 % у 2010 році до 51,34 % у 2020 році). Тобто ми спостерігаємо тенденцію, коли кошти фізичних осіб та суб'єктів господарювання майже порівну формують депозитний портфель банків України. Така ситуація свідчить про зростання інтересу та довіри суб'єктів підприємництва до банківського сектору в цілому та банківського депозиту зокрема.

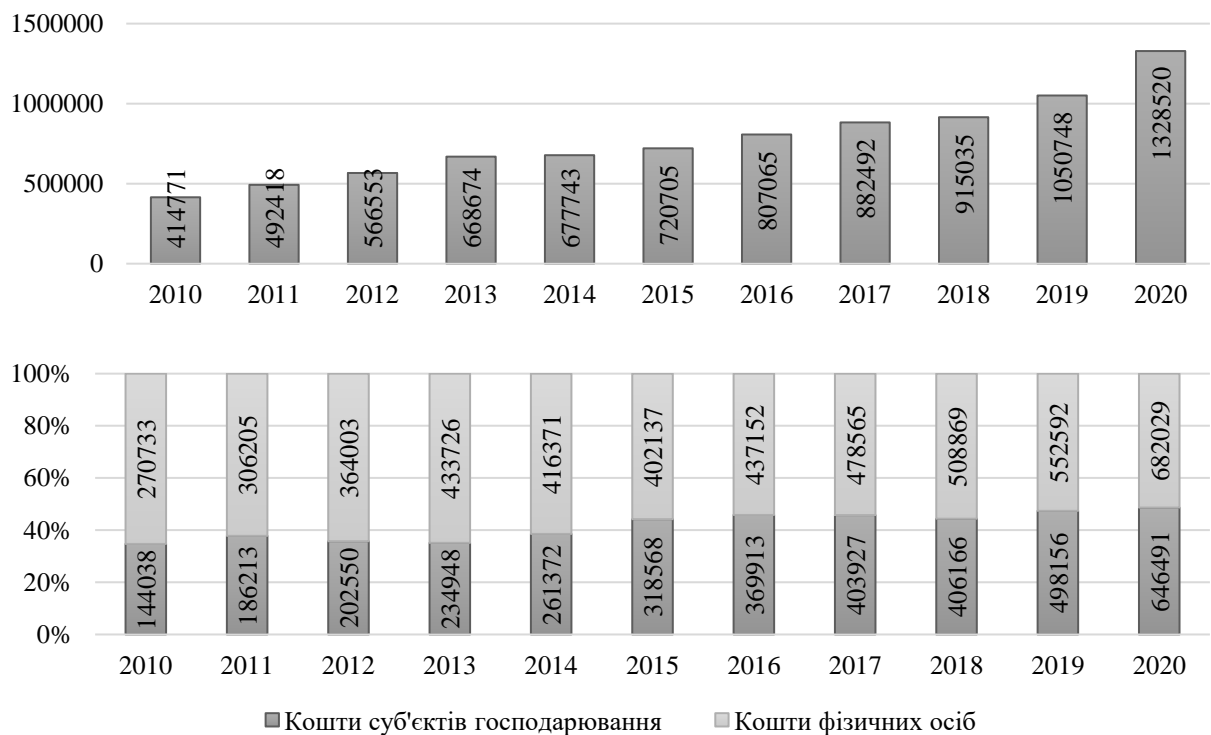

Рисунок 2.6 – Динаміка та структура депозитних ресурсів банків України за суб'єктами, 2010-2020 рр., млн грн

Структура депозитних ресурсів банків України за строковістю залучених коштів наведена на рисунку 2.7.

Відповідно до рисунку 2.7 можна зробити висновок, що з 2017 по 2020 роки у структурі депозитних ресурсів банків України переважають строкові ресурси (50,86 % у 2017 році та 62,95 % у 2020 році). Така тенденція є

позитивною для банків, оскільки переважання у структурі депозитних джерел строкових коштів свідчить про стабільність депозитної бази банків. Відповідно питома вага коштів до запитання за досліджуваний період зменшилася з 63,14 % у 2010 році до 37,05 % у 2020 році.

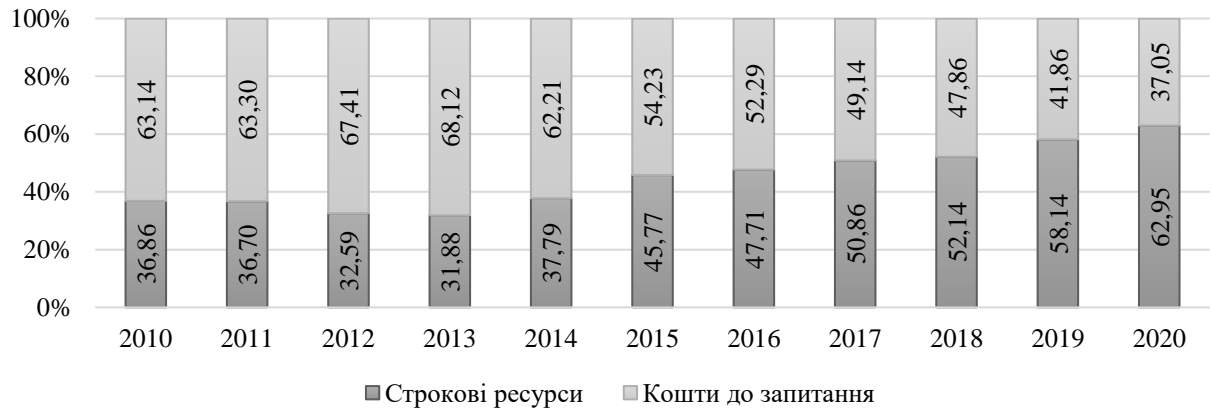

Рисунок 2.7 – Структура депозитних ресурсів банків України за строковістю залучених коштів, 2010-2020 рр., млн грн

Для комплексного аналізу сучасного стану банківського сектору України доцільно розглянути показники, які свідчать про ефективність (рентабельність) його діяльності (рис. 2.8).

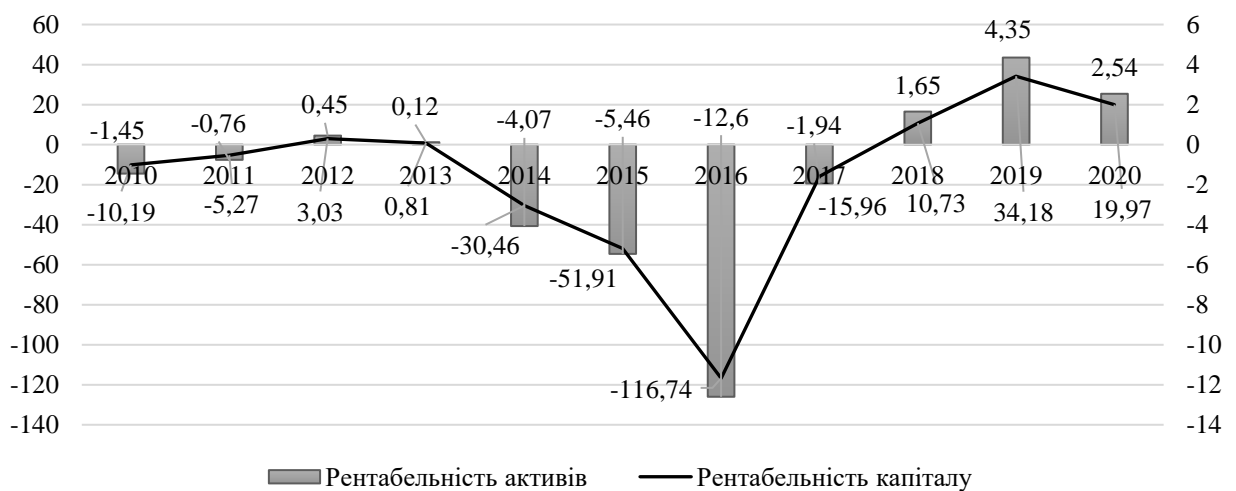

Рисунок 2.8 – Динаміка рентабельності активів та капіталу банків України, 2010-2020 рр., %

Дані рисунку 2.8 свідчать про відсутність єдиної тенденції зміни показників банківської діяльності. З 2014 по 2017 роки банківський сектор мав значні збитки від своєї діяльності. Найгірший стан спостерігався у 2016 році, коли рентабельність капіталу досягла - 116,74 %, а рентабельність активів - 12,6%. Така ситуація була пов'язана із проблемами Приват банку, в наслідок яких він був націоналізований. Починаючи з 2018 року банківська система почала працювати з прибутком. Найкращий рік за показниками рентабельності був у 2019 році, коли рентабельність капіталу склала 34,18 %, а рентабельність активів 4,35 %.

Отже, в результаті проведеного аналізу стану банківського сектору України, можна зробити висновок, що він має певні проблеми. Особливо негативно на діяльність банківських установ впливають кризові періоди (економічна, політична нестабільність, воєнні дії), особливо на тлі останніх подій, пов'язаних із пандемією Ковід-19. Проте, останні роки спостерігається позитивна динаміка щодо розвитку банківського сектору України, вплив кризових явищ зменшився, що дозволяє банкам розширити обсяг надаваних послуг своїм клієнтам.

2.2 Сучасні проблеми функціонування банківської системи України

Проведений у попередньому підрозділі аналіз банківської системи дозволив нам виділити існуючі в ній проблеми, які можна поділити на внутрішні і зовнішні (рисунок 2.9).

Найбільш важливими з внутрішніх системних проблем банківської системи України є:

1. Проблеми з державними банками. Державні банки як і раніше займають більше половини ринку, але вони неефективні і мають найвищий відсоток непрацюючих кредитів в системі. У них також найбільший портфель

державних облігацій, оскільки вони заміщують джерела доходів банків коштами державного бюджету замість платежів клієнтів. Домінування державних банків може спотворити конкуренцію на ринку. Для зниження системного ризику необхідно узгодити деякі кроки між вищим керівництвом НБУ і державних банків. До них відносяться посилення процесу приватизації, оновлення системи корпоративного управління, реорганізація проблемних кредитів, скасування штучних преференцій і прояснення юридичних питань, пов'язаних з націоналізованими приватними банками, в судовому порядку.

Рисунок 2.9 – Проблеми сучасної банківської системи України

2. Кредитний ризик та безнадійні позики. Частка старих токсичних кредитів у загальному портфелі банків України знижується, але дуже повільно. За 11 місяців 2019 року частка проблемних кредитів знизилася з 52,85% до 48,69%. У той же час агресивна політика банків у сфері споживчого

кредитування як і раніше створює ризик виникнення нових проблемних кредитів.

3. Ризик відтоку вкладів. В даний час актуальність строкових вкладів знижується. З 2017 року питома вага вкладів до запитання зростає набагато швидше, ніж питома вага строкових вкладів, що значно зменшує стабільність депозитної бази банку і провокує ризик ліквідності. Крім того, залишки на банківських рахунках до запитання дуже уразливі до раптового відтоку вкладів.

4. Низька ефективність роботи. Для підтримки фінансової стабільності 75 діючих банків, що працюють на українському ринку, необхідна готовність банків швидко реагувати на зміни, вирішуючи внутрішні проблеми операційної неефективності і розробки бізнес-моделі. Таким чином, співвідношення витрат і доходів багатьох вітчизняних банків, особливо державних банків, занадто велике, що обмежує зростання чистого прибутку. А в найближчому майбутньому планується зниження доходів і маржі по кредитах в результаті більш низьких процентних ставок і макростабілізації. Банкам необхідно скоротити витрати, тому їм необхідно мінімізувати процентні витрати по депозитах і оптимізувати операційні витрати.

Негативні зовнішні чинники можуть погіршити вплив внутрішніх банківських проблем. Зовнішні «шоки» включають:

1. Глобальна рецесія. У 2019 році агресивні дії ФРС і ослаблення торгової напруженості між США і Китаєм дозволили відкликати глобальну рецесію. Однак, на думку відомих економістів, рецесія, швидше за все, стане ризиком в 2021 році. У міру прискорення рецесії експортні ціни України можуть впасти, а приплив іноземних інвестицій може значно скоротитися.

2. Криза в економічних галузях, традиційних для України. Хоча глобальне зростання триває, традиційний експортно-орієнтований промисловий сектор України може зіткнутися з проблемами. Це може бути пов'язано зі зниженням експортної виручки, вираженої в гривні, відсутністю модернізації на світовому ринку і втратою нецінової конкуренції.

3. Зростання тиску на НБУ. Наприклад, порушення принципу незалежності центрального банку може привести до значного зниження облікових ставок і значного збільшення доларових виплат за валютними резервами. Це загрожує утворенням «інфляційної навіси».

4. Шоки інфляції і девальвації валюти. Різка зміна тенденції дезінфляції до девальвації гривні викликане не тільки політичними і законодавчими заходами, а й проблемами в реальному секторі економіки (якщо не відбудеться швидких інституційних структурних реформ).

5. Відтік іноземних інвестицій. У разі різкого погіршення макроекономічної ситуації в країні або світі ризик «гарячих продажів» зростає, враховуючи лібералізацію валютного ринку та зростаючу популярність ОВДП серед нерезидентів. Прямі іноземні інвестиції в Україну навряд чи будуть згорнуті, якщо не підтвердяться попередні оптимістичні очікування прогресу реформ.

6. Відтік клієнтів в іноземні банки. За даними Bankier.pl, близько 400 000 громадян України є клієнтами польських банків. Темп зростання цього показника за останні 12 місяців склав + 26,8%, або + 84 000. Це приблизно відповідає загальній чисельності населення Умані або Мукачево. Цей фактор більше не можна ігнорувати при аналізі фінансової стабільності в банківському секторі і при побудові бізнес-стратегій українських банків.

7. Геополітичні шоки. Ризик посилення військово-політичної напруженості на глобальному рівні, не кажучи вже про військові дії проти самої України, залишається дуже високим.

Зазначені нами проблеми мають негативний вплив на розвиток банківської системи України та потребують вирішення у найближчій перспективі. Зрозуміло, що суттєво вплинути на зовнішні проблеми (ті, які не знаходяться в полі впливу НБУ) достатньо важко, але регулятор та комерційні банки у своїй діяльності повинні врахувати такі проблеми як потенційні ризики для них. Врахування зазначених проблем дозволить банкам зменшити

негативний вплив при реалізації проблемних ситуацій та витримати навантаження навіть при одночасній реалізації декількох означених проблем.

2.3 Перспективи розвитку банківської системи України

Банкіри надають великого значення прогнозами на 2021 рік і далі. У 2021 році очікується багато змін у регуляторній діяльності НБУ. До них відносяться зміни вимог до капіталу банків, введення буферів ліквідності і консервації, нові вимоги до непрофільних активів і введення більш високих вагових коефіцієнтів незабезпеченого ризику.

Банкам необхідно знати про законопроект № 4367, що був представлений у ВРУ в листопаді 2020 року. Законопроект передбачає зміни в банківському законодавстві щодо корпоративного управління і має суттєвий вплив на регулювання інших питань в банківській системі. Крім того, в грудні 2020 року постановою № 160 НБУ прийняв ряд антикризових заходів для підтримки банківського сектора та економіки в рамках обмежувальних заходів, в тому числі посилення карантину. Прийняті зміни значно поліпшать здатність банків протистояти негативним наслідкам кризи і нестабільності.

Кредитування основного сектора економіки залишається одним з головних пріоритетів в реалізації ряду антикризових заходів. Банки зацікавлені в активній підтримці сучасних кредитних програм для юридичних і фізичних осіб, розвитку цифрових каналів, що дозволяють клієнтам легко отримати доступ до банків, і поліпшення зручних мобільних сервісів для фізичних осіб.

Зростаючий галузевий ризик і загроза наступних непередбачених проблем вимагають від банків більш розсудливого підходу до розробки своїх програм безперервності і відновлення діяльності. Досвід минулих і недавніх криз показав, що деяким банкам необхідно підтримувати достатність капіталу

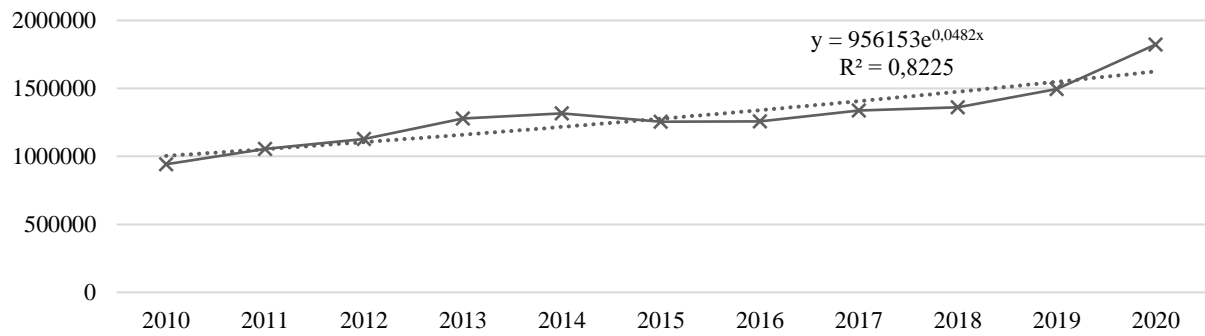
і покращувати свої системи корпоративного управління. Більшість банків з високими значеннями зазначених показників покращили обсяги торгів і прибутковість навіть в умовах суворого карантину. Наприклад, ПУМБ входить до п'ятірки найприбутковіших банків України з чистим прибутком 2,4 млрд грн за підсумками 11 місяців 2020 року.

З 2021 по 2022 рік розвиток ІТ-технологій та посилення заходів боротьби з кібершахрайства отримують новий поштовх до розвитку. Нові можливості, які банки і клієнти успішно використовували для розширення своїх цифрових каналів в 2020 році, виявили безліч технічних проблем, що ускладнюють роботу в Інтернеті. Для подальшого розширення віддалених послуг і забезпечення захисту клієнтів від шахрайства банки вкладають значні кошти в розвиток ІТ-технологій і розгортання новітніх пакетів програмного забезпечення.

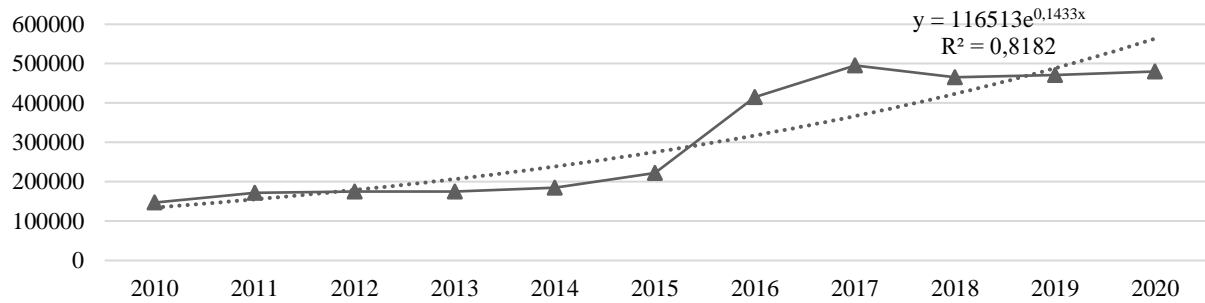
Серед напрямків розвитку і продуктів банківської системи, які будуть активно розвиватися в 2021 році, – збільшення обсягів банківського кредитування та фінансового лізингу, поліпшення віддалених сервісів для підприємств, мобільний банкінг для фізичних осіб, розвиток ринку продажу нерухомості, збільшення банківських крос-продажів і співпраця з фінтех-компаніями.

Основними макроекономічними ризиками в 2021 році все так же є різке погіршення епідеміологічної ситуації (і у відповідь посилення карантинних заходів), відчутне послаблення зовнішнього попиту на товари українського експорту, а також розбалансування державних фінансів і нездатність України заручитися зовнішнім фінансуванням.

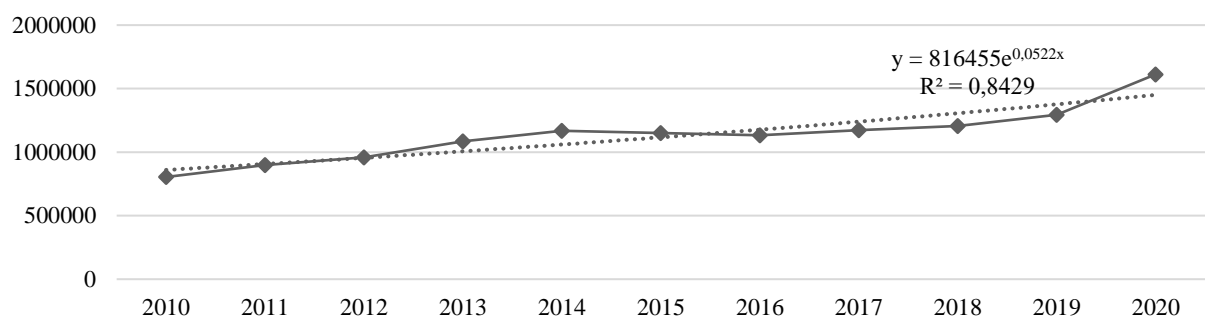
Здійснимо прогнозування ключових показників діяльності банківської системи на три періоди в перед (на 2021-2023 рр.). Для прогнозування використаємо можливості програми MS Excel. Спочатку визначимо ті тенденції, якими характеризуються такі показники, як: активи банків, зобов'язання банків та капітал банків (рис. 2.9).

а) динаміка обсягу активів банків за 2010-2020 рр. із лінією тренду

б) динаміка обсягу капіталу банків за 2010-2020 рр. із лінією тренду

в) динаміка обсягу зобов'язань банків за 2010-2020 рр. із лінією тренду

Рисунок 2.9 – Тенденції ключових показників розвитку банківської системи

Виходячи з аналізу сучасного стану і з урахуванням прогнозів вітчизняних і зарубіжних експертів, українська банківська система загартована і стійка, але, тим не менш, все ще є вразливою до інших непередбачених потрясінь і невизначеності. Тому відновлення співпраці з МВФ, зняття спірних питань і усунення перешкод на шляху до отримання наступного кредитного траншу є одним з головних пріоритетів в 2021 році.

Дані рисунку 2.9 свідчать, що всі три аналізовані показники банківського сектору характеризуються тенденцією до зростання, особливо

значними темпами очікується зростання банківських активів та зобов'язань. Всі три показники описуються експоненціальною функцією. Після цього перейдемо безпосередньо до прогнозування зазначених показників. Для прогнозування використаємо функцію в програмі MS Excel, що має назву «Предсказ», що дозволяє нам врахувати тенденцію розвитку конкретного показника за весь досліджуваний нами період. Результати розрахунків наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Прогнозовані значення ключових показників розвитку БСУ на 2021-2023 рр.

Показники розвитку банківської системи	Рік		
	2021	2022	2023
Активи банків	1672382,8	1735301,3	1798219,8
Капітал банків	560301,01	602129,6855	643958,37
Зобов'язання банків	1489194,9	1548269,936	1607344,9

Зобразимо на рисунку 2.10 фактичні та прогнозовані дані. Прогноз отриманих даних свідчать про подальший розвиток банківської системи України у найближчі роки.

При визначенні перспектив розвитку банківського сектору України обов'язково потрібно врахувати існуючу Стратегію розвитку фінансового сектору України 2025 [35]. Оскільки саме цей документ визначає ключові напрямки розвитку банківського сегменту.

Стратегічною метою розвитку фінансового сектору в Україні є створення так званої фінансової екосистеми. Фінансова екосистема являє собою сукупність суб'єктів фінансового ринку та інших учасників, які взаємодіють один з одним одночасно на умовах співробітництва та конкуренції, метою яких є створення та надання фінансових продуктів і послуг. Саме споживачі фінансових послуг є ключовими учасниками фінансової екосистеми, оскільки забезпечення умов для ефективної роботи економічних суб'єктів є основним завданням усього фінансового сектору.

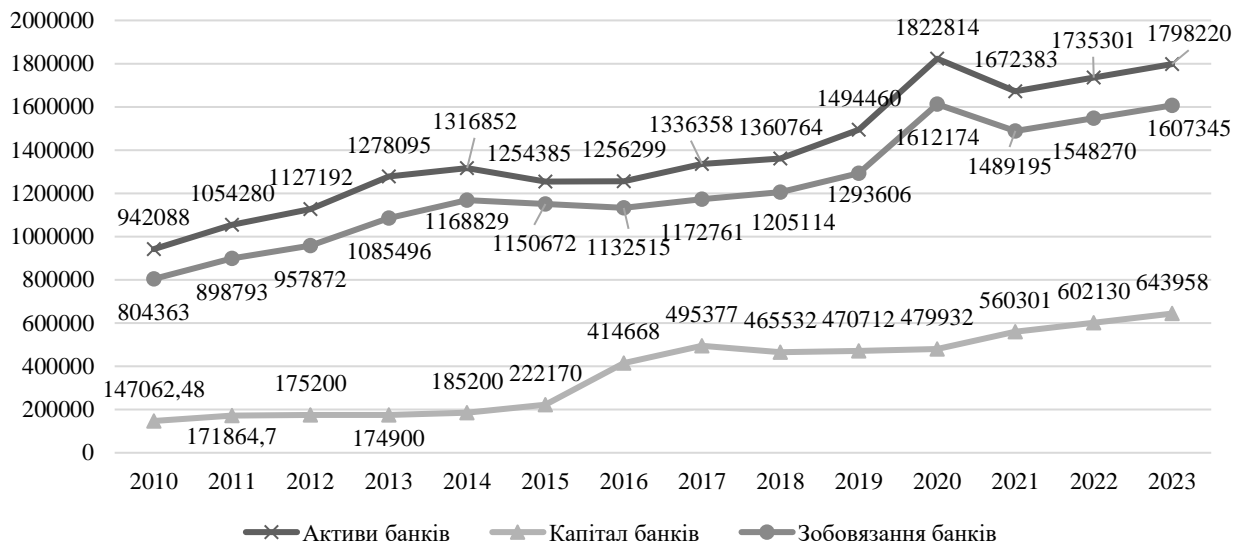

Рисунок 2.10 – Динаміка показників розвитку БСУ (фактичні (2010-2020 рр.) та прогнозні (2021-2023 рр.))

НБУ виділяє наступні групи учасників фінансового ринку (рис. 2.11): провайдери фінансових послуг; інфраструктура та технології; регуляція та контроль; експертиза.

Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року передбачає реалізацію наступного (рис. 2.12):

- візія фінансового сектору передбачає забезпечення інтегрування фінансового сектору у міжнародний простір, забезпечення його стійкого та конкурентоспроможного розвитку, що сприятиме сталому та інклюзивному економічному зростанню України;

- місія фінансового сектору передбачає, що він повинен стати драйвером сталого та інклюзивного розвитку економіки України та сприяти зростанню добробуту населення України через ефективне виконання своїх функцій.

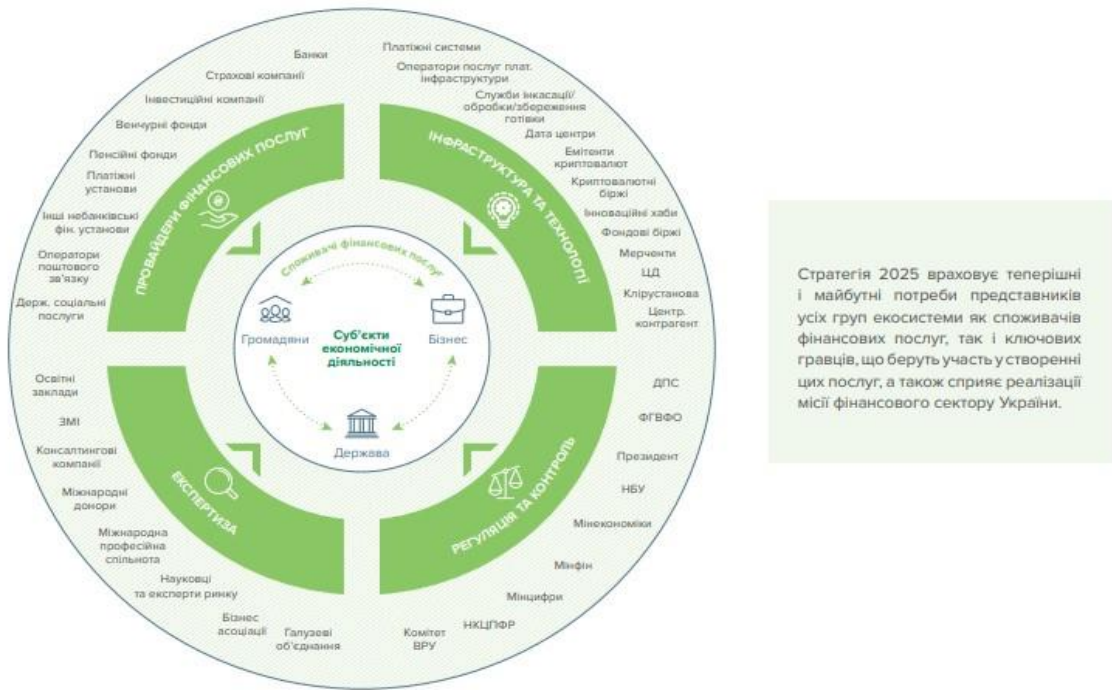

Рисунок 2.11 – Ключові гравці фінансової екосистеми відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [35]

НБУ виділив п'ять стратегічних напрямків (цілей) розвитку фінансового сектору України.

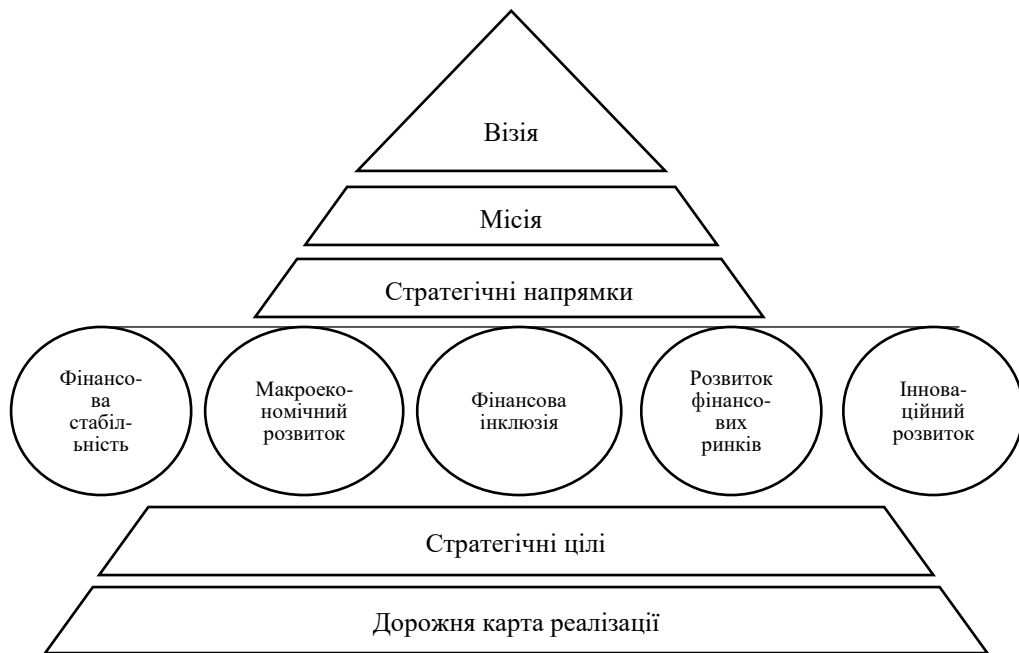

Рисунок 2.12 – Піраміда реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [35]

Серед них виокремлюють наступні: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків, інноваційний розвиток. Конкретні завдання по означених напрямках наведені на рисунку 2.13.

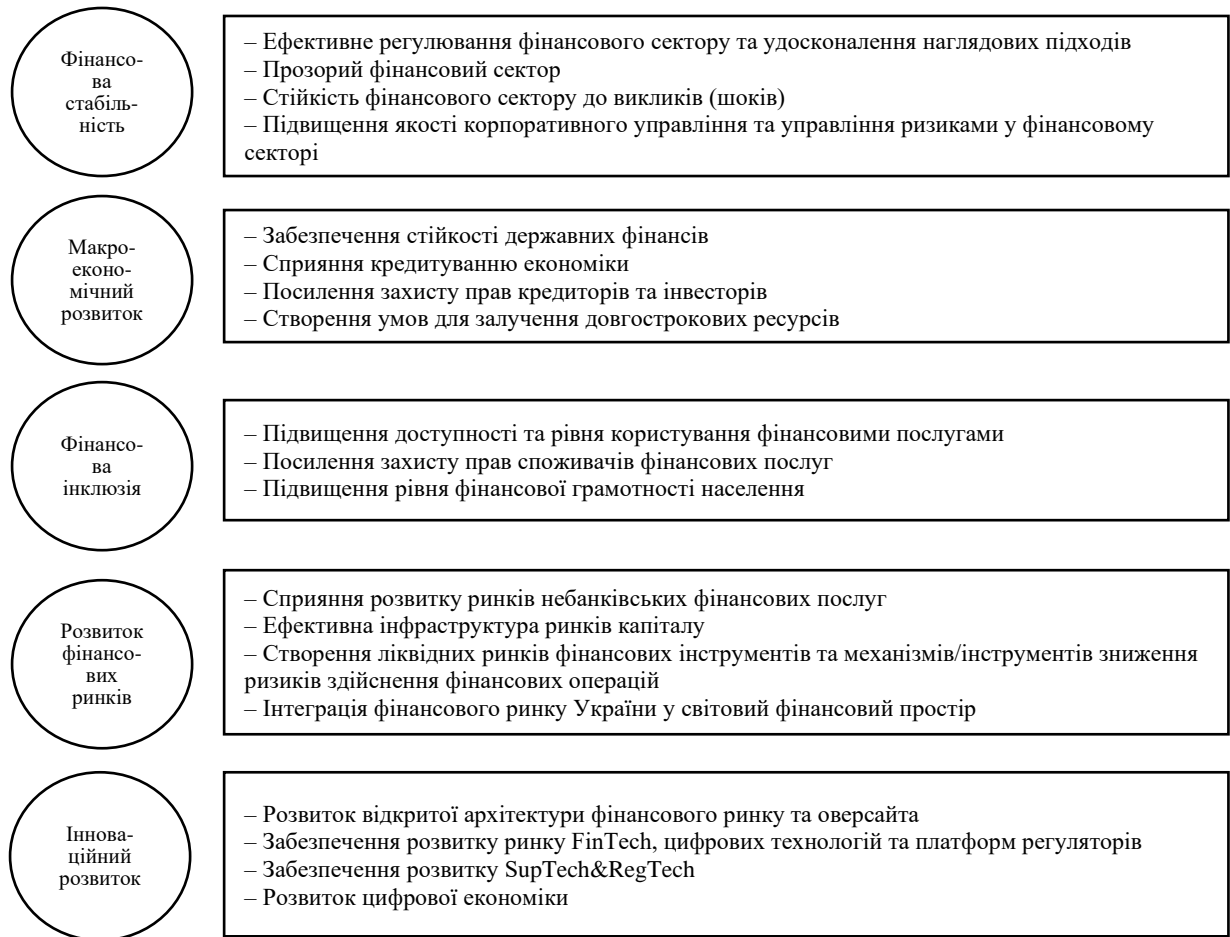

Рисунок 2.13 – Стратегічні цілі та конкретні задачі Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [35]

Досягти стратегічних цілей, на нашу думку, можливо лише при виконанні наступних вимог: забезпечення цінової стабільності, оновлення банківського нагляду з врахуванням стандартів ЄС, відновлення кредитування, зміна моделі регулювання небанківського сектору, скасування антикризових валютних обмежень та запровадження вільного руху капіталу, зростання залучення населення до використання фінансових послуг.

Впровадження дорожньої карти Стратегії 2025 та реалізація стратегічних цілей допоможуть зробити фінансові ринки України більш конкурентоспроможними у світі та забезпечити відповідність їх регулювання та нагляду найвищим міжнародним стандартам. Це дозволить нам реалізувати наше бачення майбутнього українського фінансового сектору.

Крім того досягнення стратегічних цілей передбачає врахування наступних контекстів: економічного, правового, соціального та технологічного (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Контексти реалізації стратегічних цілей Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [35]

Економічний контекст	Правовий контекст
<ul style="list-style-type: none"> – Досягнуто макрофінансової стабілізації, економіка поступово відновлюється, проте залишається вразливою до шоків. – Зовнішню торгівлю диверсифіковано, знижено залежність від одного торговельного партнера, кількох видів експортованої сировини та товарів. – Значна відкритість економіки. – Високий рівень монополізації ринків. 	<ul style="list-style-type: none"> – Поступова інтеграція України в європейське правове поле та гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами. – Повільний процес прийняття законів та слабка взаємодія державних органів у забезпеченні розвитку фінансового сектору. – Системи судочинства та виконавчого провадження працюють неефективно, що зумовлює слабкий захист прав кредиторів. – Недієва система захисту прав споживачів фінпослуг в Україні
Соціальний контекст	Технологічний контекст
<ul style="list-style-type: none"> – Розвиток системи захисту прав споживачів фінансових послуг та зростання фінансової інклюзії в світі. – Конфлікт на сході України – постійне джерело ризиків для країни та її економіки. – Населення України скорочується та старіє, а тому має низьку схильність до використання інноваційних банківських продуктів. – Гривня, банки та органи державної влади мають низький рівень довіри населення України. 	<ul style="list-style-type: none"> – Зміна моделі класичного банкінгу у світі: поява нових, альтернативних платіжних систем, інструментів розрахунків та кредитування. – Високий ризик кібератак. – Слабкий розвиток загальнодержавних інформаційних баз даних (демографічний реєстр, електронні квитанції тощо).

Виходячи із отриманих результатів розрахунків та перспектив розвитку банківського сектору відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, можна зробити висновки, що на даний момент і практики, і аналітики, і наш прогноз свідчать про розвиток банківської системи у найближчі роки. Але при цьому, потрібно не забувати про можливі

макроекономічні та глобальні ризики, що можуть суттєво вплинути на зазначені тенденції.

Проведене дослідження також дозволяє зробити висновок, що банки змогли протистояти внутрішнім і зовнішнім ризикам для їх діяльності, а це значить, що на даний момент ситуація в банківському секторі є відносно стабільною. Незважаючи на існуючі виклики та проблеми, переважна більшість банкірів, представників компаній та професіоналів сприймають ситуацію в галузі позитивно і висловлюють помірний професійний оптимізм щодо 2021 року. Банки налаштовані на щоденну наполегливу роботу щодо підтримання банківської системи, її розвитку та зміцнення економіки країни.

ВИСНОВКИ

Банківська система – один з найважливіших організаційних механізмів фінансової системи країни, що здійснює величезний вплив на функціонування всіх процесів в економіці та розвиток суспільства. Банківська система хоча і є відносно автономним економіко-правовим утворенням, органічно входить до складу фінансово-кредитної системи, взаємодіє з усіма її елементами і виконує власні, властиві тільки їй функції.

Сучасна банківська система України – це система перехідного періоду, що являє собою спрощену ринкову модель і складається з двох рівнів: центрального баку та комерційних банків. Українська банківська система за ступенем зрілості свого економічного та інституційного розвитку відстає від банківських систем промислово розвинених країн світу.

Особливо негативний вплив на розвиток банківської системи України з 1991 року здійснювали фінансові та банківські кризи, які призводили до погіршення умов функціонування банків, перебоїв з ліквідністю, скорочення довіри населення.

В рамках кваліфікаційної роботи було проведено аналіз сучасного та ретроспективного стану банківської системи України. В результаті проведеного аналізу були отримані наступні висновки:

- на кінець 2020 року кількість банків становила 74 банки, що більш ніж в два рази менше ніж у 2010 році. Зменшення банків відбулося на 57,71 % (на 101 банк). Скорочення банків було зумовлено кризою 2014-2015 рр. та призвело до очищення банківського сектору від фінансово непрозорих та нестійких установ;

- активи банків за 2010-2020 рр. зросли на 797638 млн грн. або на 84,67 %, не дивлячись на суттєве зменшення кількості банків в цей період. Така ситуація свідчить про те, що банки, які «вижили» змогли розширити власну діяльність за рахунок частки банків, які були виведені з ринку. Тобто

скорочення кількості банківських установ не вплинуло на ступінь забезпечення фізичних та юридичних осіб банківськими послугами та немало суттєвого негативного впливу на ринок та економіку в цілому.

- капітал банків за період характеризувався зростанням. Капітал за 2010-2020 рр. зріс на 333398 млн грн, або на 226,7 %. Зростання капіталу пов'язано в першу чергу із зміною вимог Національного банку до достатності капіталу банків. Зобов'язання банків також зросли, але меншими темпами – на 724912 млн грн, або на 90,12 %.

Аналіз відсоткових ставок засвідчив наступне:

- кредитні відсоткові ставки в національній валюті за весь досліджуваний період є вищими за ставки в іноземній валюті. Максимальні кредитні ставки в національній валюті спостерігалися у 2015 році (21,8 %) та у 2019 (19,8 %). Зміна відсоткових ставок напрямку пов'язана із зміною облікової ставки НБУ. Кредитні ставки в іноземній валюті мають тенденцію до зниження – за досліджуваний період ставка скоротилася на 5,3 % до 5,2 % у 2020 році. Суттєве зменшення валютних кредитних ставок пов'язано із скороченням попиту на валютні кредити юридичними особами;

- депозитні відсоткові ставки в національній валюті також переважають ставки в іноземній валюті. Максимальний розмір депозитних ставок в національній валюті спостерігався у 2012 році (13,4 %), 2015 році (13 %) та 2019 році (12,9 %). У 2020 році ставка склала лише 4,5 %, що обумовлено відповідним зменшенням облікової ставки НБУ. Депозитні ставки в іноземній валюті протягом всього періоду мали тенденцію до зниження.

В цілому за досліджуваний період обсяг кредитів, наданих банками, збільшився на 278,39 млрд грн (54,77 %). Обсяг кредитів суб'єктам господарювання збільшився на 241,21 млрд грн (31,95 %). Така ситуація є свідченням того, що збільшення обсягу кредитування пов'язано із зростанням попиту на кредити з боку підприємств.

Найбільш дешевші кредити отримує сектор нефінансових корпорацій, тобто підприємства. Розглянемо середню ставку за кожним сектором

економіки за досліджуваний період: найменша ставка характерна для нефінансових корпорацій (14,1 %), трохи вища для фінансових корпорацій (16,53 %), далі для сектору загального державного управління (16,94 %) і найбільша ставка характерна для фізичних осіб (28,45 %). За останні два роки спостерігається тенденція зменшення кредитних ставок для усіх секторів економіки.

Банківський сектор України характеризується значним обсягом проблемної заборгованості. Причинами катастрофічного росту проблемної заборгованості були: політична криза 2013-2014 років, економічна криза 2014-2016 років, війсьний конфлікт на Сході України, анексія АРК Крим.

Стосовно депозитної діяльності, то характерним є наявність зростаючої тенденції щодо обсягу залучених депозитів банками України. За 2010-2020 рр. обсяг залучених банками депозитів зріс на 913749 млн грн. (на 220,30 %). З 2017 по 2020 роки у структурі депозитних ресурсів банків України переважають строкові ресурси (50,86 % у 2017 році та 62,95 % у 2020 році). Така тенденція є позитивною для банків, оскільки переважання у структурі депозитних джерел строкових коштів свідчить про стабільність депозитної бази банків. Відповідно питома вага коштів до запитання за досліджуваний період зменшилася з 63,14 % у 2010 році до 37,05 % у 2020 році.

Відповідно до проведеного аналізу основними проблемами розвитку банківського сектора України є: внутрішні системні проблеми (проблеми держбанків, кредитні ризики та токсичні активи, ризики відтоку депозитів, слабка операційна ефективність) та зовнішні негативні фактори (глобальна рецесія, криза традиційних промислових секторів економіки, посилення тиску на НБУ, інфляційно-девальваційні шоки, відтік капіталу іноземних інвесторів, відтік клієнтів в зарубіжні банки, геополітичні шоки

Досягти стратегічних цілей розвитку банківського сектору з врахування виділених проблем, на нашу думку, можливо лише при виконанні наступних вимог: забезпечення цінової стабільності, оновлення банківського нагляду з врахуванням стандартів ЄС, відновлення кредитування, зміна моделі

регулювання небанківського сектору, скасування антикризових валютних обмежень та запровадження вільного руху капіталу, зростання залучення населення до використання фінансових послуг.

Виходячи із отриманих результатів розрахунків та перспектив розвитку банківського сектору відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, можна зробити висновки, що на даний момент і практики, і аналітики, і наш прогноз свідчать про розвиток банківської системи України у найближчі роки. Але при цьому, потрібно не забувати про можливі макроекономічні та глобальні ризики, що можуть суттєво вплинути на зазначені тенденції.

Проведене дослідження також дозволяє зробити висновок, що банки змогли протистояти внутрішнім і зовнішнім ризикам для їх діяльності, а це значить, що на даний момент ситуація в банківському секторі є відносно стабільною. Незважаючи на існуючі виклики та проблеми, переважна більшість банкірів, представників компаній та професіоналів сприймають ситуацію в галузі позитивно і висловлюють помірний професійний оптимізм щодо 2021 року. Банки налаштовані на щоденну наполегливу роботу щодо підтримання банківської системи, її розвитку та зміцнення економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрес О. Г. Проблеми розвитку банківської системи в Україні. *Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*, 2015. № 3. С. 672-674.
2. Аборчі О. В. Аналіз еволюції та сучасного стану БСУ. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis (дата звернення: 17.04.2021).
3. Банківська енциклопедія. С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко и др. К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
4. Внукова Н. М. Основи факторингу: навч. посібн. К.: Знання, 1998. 172 с.
5. Вовчак О. Д. Банківська справа в Україні: стан, проблеми і перспективи розвитку. *Фінанси України*. 2003. № 10. С. 118-126.
6. Вовчак. О. Д., Руцишин Н. М. Банківська справа: навч. посіб. Л.: Новий Світ, 2008. 559 с.
7. Грановська І. В. Особливості становлення та розвитку банківської системи в Україні. *Економічний вісник університету: збірник наукових праць*. 2011. № 17 (2). С. 58-67.
8. Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008-2009 років в Україні. *Економіка України*. 2010. № 4. С. 5-15.
9. Дзюблюк О. Вплив рівня монетизації економіки України на кредитну діяльність комерційних банків в умовах перехідного періоду. *Вісник НБУ*. 2000. № 5. С. 4-9.
10. Домашенко Д. В. О проблеме несогласованного развития банковского и реального секторов мировой экономики. URL: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fsdo.rea.ru%2Fcd%2Fconference%2F13%2Ffile.php%3FfileId%3D8&ei=o8wWVL3dHsK_ygO-1YBg&usg=AFQjCNFCuFwxLw_AlrIWTjFVLbA1UJUkA&sig2=xWiiom

- mYSuKFI-WpKL0yA&bvm=bv.75097 201 ,d.bGQ (дата звернення: 15.03.2021).
11. Д'яконова І. І. Історичні аспекти розвитку БСУ. *Економіка промисловості*. 2008. № 2. С. 10-18.
 12. Д'яконова, І. І. Поняття банківської системи та особливості БСУ. *Вісник Сумського державного університету*. Серія «Економіка». 2008. № 1. С. 183-190.
 13. Златіна Н. Особливості банківських систем зарубіжних країн (на прикладі Франції, Німеччини, Італії та Швейцарії). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. (2010). №84. С. 90-93.
 14. Іскізаров О. М. Адміністративно-правове регулювання банківської діяльності в Україні. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. 235 с.
 15. Карчева Г. Т. Особливості становлення та розвитку БСУ. *Економіка і прогнозування*, 2005. № 2. С. 93-102.
 16. Коваленко В. В. БСУ: монографія / [В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль]. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 187 с.
 17. Коваленко В. В. Банківське регулювання і нагляд: методологія і практика: монографія за ред. В.В. Коваленко. Одеса: Видавництво: «Атлант», 2013. 492 с.
 18. Колісник М. Б. Періодизація розвитку БСУ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.9. С. 184–191.
 19. Кузнецова А. В. Вплив глобалізації на розвиток БСУ: монографія. Одеса: Видавництво «Атлант», 2011. 517 с.
 20. Кузьомін О. Я. Сучасні методи аналізу функціонування банків: розв'язання проблемних аспектів. *Восточно-Европейский журнал передовых технологий*. Харків. 2010. № 5/3(48). С. 69-78.
 21. Лютий І. О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки. К: Атака, 2000. 240 с.

- 22.Матвієнко П. В. Становлення банківської системи незалежної України. *Економіка та держава*, 2007. № 5. С. 53–57.
- 23.Мордань Є. Ю., Бондаренко Є. К., Кальченко Я. І., Давиденко Ю. С. Банківські ризики легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом: сутність, види та система управління. *Економіка та держава*, 2021. № 1. С.115–123.
- 24.Онищенко Ю. І. Основні етапи формування структури БСУ в залежності від структурних характеристик. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1428/1> (дата звернення: 05.04.2021).
- 25.Онищенко Ю. І., Борисевич В. С. Етапи трансформації БСУ. *Економіка та суспільство*, 2016. №7. Режим доступу до журналу: <http://www.economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 05.04.2021).
- 26.Офіційний веб-сайт Банку Англії. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/about/history> (дата звернення: 09.04.2021).
- 27.Підплітний В. В. Удосконалення банківської діяльності в контексті особливостей функціонування банківських систем європейських країн *Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. Випуск 18, частина 1, 2010. С. 291-297.
- 28.Про Національний банк України. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 03.03.2021).
- 29.Про систему гарантування вкладів фізичних осіб. Закон України. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення: 27.05.2021).
- 30.Про банки та банківську діяльність. Закон України. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 27.05.2021).

- 31.Реверчук О. С. Банківський сектор та його структура в Україні. *Формування ринкової економіки в Україні: зб. наук. праць*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2009. Вип. 19. С. 420–424.
- 32.Римар М. В. БСУ: процес становлення і проблеми розвитку. Проблеми економіки та управління: збірник наук. праць. 2010. № 684. С. 47–51.
- 33.Саркісян А. Г. Формування нової світової банківської галузі. Аудитор. №6. URL: [//www.gaap.ru/biblio/audit/auditor/0606_02.asp](http://www.gaap.ru/biblio/audit/auditor/0606_02.asp) (дата звернення: 17.05.2021).
- 34.Сохань П. Становлення банківської системи України. *Банківська справа*. 2006. № 3. С. 34-45.
- 35.Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4 (дата звернення: 28.05.2021).
- 36.Харитонов О. Проблемні кредити: що з ними робити? Financial Club. URL: <https://finclub.net/ua/blogs-all/problemni-kredyty-shcho-znyuty-robyty.html> (дата звернення: 16.05.2021).
- 37.Шапіро В. С., Ляшенко В. В. Побудова та функціонування банківських систем: зарубіжний досвід. *Молодий вчений*, 2016. №12 (39). С. 626–629.
- 38.Юковська І. П. Управління ефективністю банківської системи в умовах глобалізації: автореф. дис. ... к. е. н.: спец. 08.00.08. Київ, 2010. 28 с.
- 39.Bondarenko Eu., Zhuravka O., Aiyedogbon J. O., Sunday O. E., Andrieieva V. Structural modeling of the impact of bank nonperforming loans on the banking sector: the Ukrainian experience. *Banks and Bank Systems* (open-access), 2020 Vol. 15. Issue 2. P. 67–78. [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15\(2\).2020.07](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15(2).2020.07) (дата звернення: 27.05.2021).
- 40.Kuzheliev M., Zherlitsyn D., Rekunenko I., Nechyporenko A., Nemsadze G. The impact of inflation targeting on macroeconomic indicators in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2020. 15(2). P. 94-104.